

48964 - ضابطه و قاعده درباره نام‌هایی که اطلاق آن بر الله تعالی درست است، چیست؟

سوال

آیا درست است که الله تعالی را «متکلم» یا «گیرنده» بدانیم، چون وارد شده که او تعالی این کارها را انجام می‌دهد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

همه نام‌های الله تعالی «توقیفی» است یعنی «باید درباره نام‌ها در همان چیزی که در قرآن و سنت آمده توقف کرد و چیزی به آن نیفزود و از آن کم نکرد»، بنابراین، درست نیست که الله به نامی خوانده شود مگر آنکه خودش در کتابش خود را چنان نامیده باشد یا پیامبرش - صلی الله علیه وسلم - در احادیث صحیح او را به آن نام خوانده باشد، زیرا عقل نمی‌تواند این را درک کند که چه نام‌هایی شایسته او تعالی است، پس واجب آن است که نزد نص توقف شود، چنانکه الله تعالی می‌فرماید:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [سوره اسراء: ۳۶]

(و چیزی را که بدان علم نداری دنبال مکن، زیرا گوش و چشم و دل همه مورد پرسش واقع خواهند شد).

و از این جهت که نامیدن الله به نامی که خودش بر خود ننهاده یا انکار نامی که خود بر خود نهاده جنایتی است در حق او تعالی، پس واجب آن است که در این زمینه راه ادب را پیمود و به همان چیزی که در نص آمده اکتفا کرد.

اما درباره آنچه در قرآن و سنت صرفاً به عنوان وصف یا خبر آمده و بر سبیل نامیدن الله نیامده، درست نیست که آن را به عنوان نام بر او اطلاق کنیم، زیرا برخی از صفات الله متعلق به کارهای اوست و کارهای الله بی‌انتهاست، چنانکه سخنان او بی‌پایان است.

مثلاً از صفات فعلی الله، «آمدن و آوردن و گرفتن و منع کردن و بطش (گرفتن به عذاب)» و دیگر صفاتی است که در شمار نمی‌آید، چنانکه می‌فرماید:

وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا [سوره فجر: ۲۲]

(و پروردگارت و ملائکه صف در صف آیند)

و می‌فرماید:

وَيُمْسِكُ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ [سوره حج: ۶۵]

(و آسمان را نگه می‌دارد تا [مبادا] بر زمین فرو افتد مگر به اذن خودش)

و می‌فرماید:

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ [سوره بروج: ۱۲]

(آری [به عذاب] گرفتن پروردگارت سخت سنگین است).

ما الله تعالی را به همان شکلی که وارد شده به این صفات موصوف می‌کنیم اما او را بنابر این صفات نام‌گذاری نمی‌کنیم و نمی‌گوییم که «جائی» و «آتی» و «آخذ» و «مُمسِک» و «باطِش» و مانند آن از نام‌های الله است، اگرچه آن را [به عنوان صفت فعلی] بیان می‌کنیم و او را به آن وصف می‌کنیم.

والله اعلم.

مراجعه کنید به: «القواعد المثلی فی صفات الله وأسمائه الحسنی» (۱۳، ۲۱) اثر شیخ ابن عثیمین رحمه الله.